

скаго характэра, то они чашчэ іспользуюцца ў перыяд выбараў местных саветаў дэпутатаў – 48 %.

### Літэратура

1. Бурдые П. Общественного мнения не существует// Социология политики / пер. с фр. М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.
2. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / пер. с нем. М.: Прогресс-Академия, Весь мир, 1996. – 352 с.
3. Habermas, J. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. Cambridge Massachusetts: The MIT Press, 1989.

## МАРАЛЬНЫ ІДЭАЛ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА Ў ТВОРЧАСЦІ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

У. В. Міклашэвіч

Чалавек без маралі і маральных прынцыпаў не існуе як Чалавек. Усе набыткі, усе веды і адкрыцці чалавецтва былі б бессэнсоўныя, калі б яны рабіліся без маралі. Можна успомніць XX стагоддзе, калі грамадства апынулася ў стане маральнага крызісу. Падыходзячы да кожнай справы, неабходна ўсё дзейні і суадносіць з нормамі маралі, таму што мараль – гэта галоўны рэгулятар грамадскай дзейнасці, тое, што дапамагае нам жыць і берагчы у сабе Чалавека. Але быць маральным – гэта вельмі цяжка, таму і існуюць маральныя ідэалы і маральныя героі, якія дапамагаюць быць і рухацца не толькі адной асобе, а таксама ўсяму народу, усяму грамадству. І мяне як грамадзяніна Беларусі цікавіць, хто ён, маральны ідэал майго народа?

Перш-наперш неабходна адказаць на некалькі пытанняў: што такое маральны ідэал, хто такі маральны герой? *Ідэал* – гэта вышэйшая ступень каштоўнага, завершаны стан якой-небудзь з'явы, індывідуальна прыняты стандарт, які прызнаецца за ўзор чаго-небудзь, як правіла, які датычыцца асабістых якасцяў ці здольнасцяў; дасканаласць у адносінах паміж людзьмі ці вышэйшы ўзор маральнай асобы [1, с. 159 –160]. *Маральны герой* – асоба, якая ўключае ў сабе маральныя прынцыпы і нормы. Маральныя героі былі заўсёды, шмат прыкладаў чаму даюць гісторыя і літаратура.

Такім чынам, можна зрабіць вынік, што маральны ідэал – гэта такі патэрн паводзінаў і мыслення, да якога імкнецца чалавек і які ён спрабуе ажыццявіць; нормы паводзін, прыхільнасць да якіх дазваляе чалавеку захаваць пачуццё ўласнай годнасці, у любых абставінах застацца чалавекам. А маральны герой – носьбіт маральнага патэрна.

Пры даследваннях маральнага ідэала беларускага народа можна звярнуцца да творчасці Уладзіміра Караткевіча. Прагледзеўшы біяграфію Караткевіча, яго творчую эвалюцыю, можна шчыра сказаць, што ў яго творах сцвярджаецца самабытны вобраз беларускага народа. Асаблівая заслуга Караткевіча перад беларускай літаратурай у стварэнні высакаснай гістарычнай прозы, дзе пісьменнік узняў шырокія пласты нацыянальнай гісторыі, выявіў буйныя характары, здолеў раскрыць багаты духоўны свет сваіх герояў і звязаць іх асабісты лёс з лёсам народным. У час будавання камуністычнай дзяржавы, у час ўсеагульнага інтэрнацыяналізму Караткевіч абудзіў нацыянальную свядомасць беларусаў, паказаў і даказаў, хто такі беларус, беларускі народ. Пісьменнік сваім жыццём і творчасцю сцвярджае, што на «Беларусі Бог жыве». Магчыма сказаць, што творчасць У. Караткевіча задаецца каштоўнасцямі беларускай культуры, што яго галоўнай інтэнцыяй была выяўленне і устанаўленне маральнага ідэалу беларускага народа.

Творчасць Уладзіміра Караткевіча можна аднесці да экзістэнцыяльнага кірунку. Экзістэнцыялізм – асаблівы кірунак у філасофіі XX стагоддзя, які акцэнтуюе сваю ўвагу на унікальнасці быцця чалавека; модусы быцця чалавека (каханне, смерць, жах, распач, адзінота, свабода) становяцца ў цэнтр увагі экзістэнцыялістаў [1, с.562]. Яскравымі прыкладамі ў літаратуры з’яўляюцца А. Камю, Ж.-П. Сартр. У рускай літаратуры гэта Ф. Дастаеўскі, М. Бярдзьеў. Рэпрэзентацыя экзістэнтных ідэй у беларускай літаратуры часцей за ўсё была звязана з аналітыкай творчасці Васіля Быкава, а на сам рэч экзістэнцыялізм у беларускай літаратуры – маладая глеба для даследванняў і пошукаў, не так многа навукоўцаў займаліся ёю. Экзістэнцыялізм У. Караткевіча своеасаблівы, у яго кантэксце можна прааналізаваць ідэал беларускага народа. «Экзістэнцыяльны герой Караткевіча, у адрозненні ад герояў Сартра і Камю, перад тварам смерці не губляе, а знаходзіць сэнс жыцця, бо для французскіх экзістэнцыялістаў жыццё ў пераважнай большасці абсурдна, а для Караткевіча нават смерць з’яўляецца дарам знаходжання сябе, свайго кахання, сэнсу жыцця. Ідэя калектыўнага бунту супрацьстаіць індывідуальнаму бунту французскіх экзістэнцыялістаў... Асабліваць думкі Караткевіча ў тым, што чалавек у любых абставінах, нават перад тварам смерці, звязаны з іншымі людзьмі і грамадствам і не з’яўляецца адчужаным ад грамадства індывідам, а аб’ядноўваецца разам з іншымі супраць абсурднасці смерці... Існаванне Бога не адмаўляецца, а існуе як унутраны маральны закон, што цесна звязваецца з асаблівацю гістарычнага развіцця беларусаў» [2, с.167]. Станаўленне маральнага героя ідзе праз экзістэнцыяльныя іспыты.

У знакамітай аповесці пісьменніка «Дзікае паляванне караля Стаха» галоўны герой Андрэй Беларэцкі, рызыкуючы сваім жыццём, змагаецца за сваю волю і за сваё каханне, але пры гэтым змаганні ён збаўляе народ ад амаральнасці і сацыяльнага зла – дзікага палявання караля Стаха. Наш народ добры, «але яго ператвараюць у скот, нікто не жадае, как б ён быў чалавекам». Анрэі Беларэцкі апынуўся на ростанях экзістэнцыі: ён супрацьстаіць смерці, супрацьстаіць злу.

У рамане «Каласы пад сярпом тваім» У. Караткевіч сацыяльныя праблемы зноў выносіць на першы план. Яго эстэтычны вопыт выяўляецца ва ўсё больш ахопным, аналітычным падыходзе да гістарычнага мінулага з мэтай адлюстравання народнай свядомасці як актыўнай грамадскай сілы. В. Быкаў, маючы на ўвазе раман «Каласы пад сярпом тваім», слухна адзначае, што «такой шырыні ахопу пэўнай гістарычнай эпохі і такога паэтычнага пранікнення ў яе яшчэ не было ў беларускай прозе» [3, с.21].

Асэнсаванне лёсу народа з вышыні сацыяльнага і духоўнага вопыту сённяшняга дня для У. Караткевіча неабходна было для таго, каб найперш вылучыць у гісторыі тых, якіх ён вядучыя тэндэнцыі, якія былі неабходны сучаснасці, – гэта маральнасць асобы і народа і іх пабуджальная актыўнасць. Пісьменнік імкнецца стварыць складаную філасофію гісторыі, выявіўшы яе актуальныя ідэйныя і маральныя кірункі. Асоба і народ, народ і гісторыя; народнасць, яе вытокі і карані; гістарычны рух, яго змест і неаднароднасць – усё гэта пад пільнай увагай пісьменніка.

Глыбокая праўда гісторыі заключана ў тым, што галоўны герой рамана Алесь Загорскі ствараецца як характар не толькі рамантычны, але і драматычна-супярэчлівы. А самае галоўнае дасягненне Караткевіча заключана ў тым, што Загорскі – гэта вобраз князя па паходжанні і мужыка па выхаванні, вобраз двараніна, які ўсвядоміў сабе согнам свайго народа, што жыве на гэтай зямлі і завецца беларускім. Загорскі не толькі гартуецца ў сялянскай сям'і фізічнай працай, суровымі ўмовамі жыцця, але і далучаецца да духоўных ідэалаў народа, да яго мовы, на якой заўсёды размаўляе. Неардынарнасць натуры, яе выключнасць зыходзіць ужо з неардынарнасці, выключнасці метаду выхавання хлопчыка: яго, нашчадка княжацкага роду, аддалі на выхаванне ў сялянскую сям'ю (некалі гэта называлася «дзядзькаваннем»). Іменна дзядзькаваннем Алесь пасцігае народную мудрасць продкаў. Выключнасць героя мае і «генетычныя» карані, хлопчык належыць да асаблівага па свайму характару клана. Адметнасць свабодалюбівага шляху Алеся ад яго слаўтых продкаў бачыцца перш за ўсё ў рэвалюцыйнасці. Шлях Алеся – шлях да арганізаванай барацьбы супраць дзяржаўнага прыгнёту.

Другі «выток» народнасці характару Алеся непасрэдна звязаны з прыродай. Юнак назірае, наколькі чалавек працы, прасты чалавек яднаецца з прыродай і менавіта праз яе убірае ў сябе жыватворныя сілы продкаў.

Такое адчуванне «давала змогу яму, Алесю, любіць усіх людзей, як самога сябе, бо ўсё было адно, і над гэтым адным не было ўлады часу». Можна сцвярджаць, што Алесь Загорскі сапраўды з'яўляецца маральным героем.

Уладзімір Караткевіч, як і яго экзістэнцыяльныя героі, супрацьстаіць часу, сцвярджае сваім жыццём і творчасцю значнасць беларускай нацыі і культуры.

Такім чынам, у творчасці У.Караткевіча маральны ідэал беларускага народа паказаны праз вобраз маральнага героя. Асоба героя заўсёды стаіць перад выбарам, заўсёды знаходзіцца ў экзістэнтных выпрабаваннях. Станаўленне маральнага ідэалу адбываецца праз самааналіз, самаразвіццё, праз пераадоленне супярэчлівасцей. Гэта асоба, якой належыць гістарычная памяць, якая ратуе за будучыню народа, змагаецца за яго волю і свабоду; у кожнай сітуацыі герой не парушае маральных прынцыпаў, ён стварае іх, паступае як сапраўдны чалавек. Ён – постаць, значная для сацыяльнага, народнага асяроддзя, народ рухаецца за ім. Родавая памяць для нацыянальна свядомых беларускіх інтэлігентаў – іх маральнае аблічча [4, С. 110]. І маральны герой – «увасаблены выключная чысціня не толькі думак, але і учынкаў, мужнасць, дабрыня і, зразумела, любоў да роднай зямлі, народа мовы. Нібы волаты, яны стаяць супраць ворагаў Бацькаўшчыны, змагаюцца на мяжы чалавечых сіл, не ідуць ні на якія кампрамісы» [3, С. 14]. Таксама гэтыя героі змагаюцца за сваё каханне, ў каханні героі бачаць выйсце. Маральныя героі не адмаўляць існавання Бога, а перш-наперш шукаюць яго ў сабе. «Калі няма Бога – усё дазволена, акрамя любові», – свярджае творчасць У.Караткевіча.

### Літаратура

1. Этика: Энциклопедический словарь / Под ред. Р.Г. Апресяна и А.А. Гусейнова. М.: Гардарики, 2001. – 671 с.
2. *Калайміцава, Ю. А.* Экзістэнцыяльныя матывы ў творчасці У. Караткевіча на прыкладзе аповесці “Ладдзя распачы” / Ю. А. Калайміцава // Веснік ПГУ. Серыя А, Гуманітарныя навукі. – 2008. – №1. – С. 164 –168.
3. *Быкаў, В. В.* Праўдай адзінай. / В. В. Быкаў. – Мінск, 1984. – 149 с.
4. *Банцэвіч, П.* Нацыянальная эліта ў ідэйным змесце творчасці Уладзіміра Караткевіча: культуралагічны аспект / П. Банцэвіч // Роднае слова. – 2007. – №5. С. 110 –112.